

Grzegorz Strzelczyk

Digitalizacja i publikacja elektroniczna "Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych"

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 42/1, 22-26

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. GRZEGORZ STRZELCZYK

Uniwersytet Śląski w Katowicach

DIGITALIZACJA I PUBLIKACJA ELEKTRONICZNA „ŚLĄSKICH STUDIÓW HISTORYCZNO-TEOLOGICZNYCH”

1. Charakterystyka projektu digitalizacji i publikacji elektronicznej

Idea opracowania elektronicznego wydania „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” zrodziła się w 2005 r. wobec faktu wciąż wzrastającej liczby renomowanych czasopism teologicznych, które wydawane są także w wersji elektronicznej dostępnej za pośrednictwem Internetu. W przypadku ŚSHT od początku jednak chodziło nie tylko o publikację informacji o bieżących numerach, lecz o upublicznienie wszystkich numerów archiwalnych czasopisma, gdyż dotychczas dostęp do nich mógł być – zwłaszcza poza granicami Polski – utrudniony.

Na wykonanie projektu (przebiegające w latach 2005-2007) składały się trzy zadania: digitalizacja archiwalnych zeszytów ŚSHT¹, opracowanie strony internetowej pozwalającej na przyjazną dla użytkownika prezentację treści² oraz zaprojektowanie i wykonanie bazy danych z opisami bibliograficznymi artykułów ŚSHT³. Zadania te zrealizowałem w połowie 2007 r. i po odpowiednich testach elektroniczna wersja czasopisma została opublikowana w Internecie jako podstrona strony Wydziału Teologicznego UŚ pod adresem <http://www.wtl.us.edu.pl/ssht>. W trybie pełnotekstowym można korzystać ze wszystkich zeszytów archiwalnych

¹ Zrealizowana przy użyciu skanera rolkowego Fujitsu Scan Snap fi-5110. Format digitalizacji dokumentów: .pdf (ang. Portable Document Format – format pliku tekstowego, przeznaczony do zapisu dokumentów wzbogaconych o grafikę lub elementy hipertekstowe. Format został stworzony przez firmę Adobe Systems [adobe.com]. Językiem opisu pliku PDF jest okrojona wersja języka programowania PostScript wzbogacona o elementy hipertekstowe).

² Strona opracowana została w najbardziej rozpowszechnionym obecnie języku programowania po stronie serwera – PHP (obiektywny, skryptowy język programowania zaprojektowany do generowania dynamicznych stron internetowych. PHP najczęściej stosuje się do przetwarzania skryptów po stronie serwera WWW, ale może być on również używany z poziomu wiersza poleceń oraz w aplikacjach pracujących w trybie graficznym, np. za pomocą biblioteki GTK+). W projekcie zastosowano możliwie minimalistyczne rozwiązania, pozwalające użytkownikowi na prostą orientację w sposobie nawigacji po stronie. Skrypt strony został wprawdzie napisany z myślą o ŚSHT, może jednak wspierać także inne projekty. Obecnie za jego pomocą publikowane są już dwa inne czasopisma – „Studia Pastoralne” (WTL UŚ) oraz „Teologia w Polsce” (Towarzystwo Teologów Dogmatyków), a w przygotowaniu jest trzecie.

³ Wybór padł na bardzo popularny wolno dostępny system bazodanowy MySQL (system zarządzania relacyjnymi bazami danych tworzony jest przez szwedzką firmę MySQL AB, kupioną 16 I 2008 r. przez Sun Microsystems).

z wyjątkiem trzech najnowszych, z których udostępniane są na bieżąco spisy treści oraz summaria artykułów.

Na prośbę Redakcji ŚSHT, w skrypcie strony zawarte zostały mechanizmy przechowujące wybrane dane na temat aktywności użytkowników elektronicznej wersji czasopisma. Pozwala to na – przybliżoną przynajmniej – orientację w odbiorze, z jakim spotkał się projekt. Dalsza część sprawozdania będzie poświęcona analizie tych właśnie danych.

2. Próba bilansu sześciu miesięcy udostępniania wersji elektronicznej ŚSHT

Informacje tu prezentowane odnoszą się do pierwszych sześciu miesięcy funkcjonowania strony internetowej zawierającej elektroniczną wersję „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” (dokładnie: od 13 XI 2007 do 14 V 2008). W tym okresie zanotowano 8853 odsłony treści⁴ ŚSHT, co daje średnią 55,33 odsłon dziennie. Zestawienie Liczby odsłon dla poszczególnych zeszytów prezentuje poniższa tabela.

Zeszyt ŚSHT	Liczba odsłon	Zeszyt ŚSHT	Liczba odsłon
1	2	3	4
39,1 (2006)	488	5 (1972)	173
33 (2000)	408	37,2 (2004)	171
31 (1998)	374	16 (1983)	170
38,1 (2005)	323	36,1 (2003)	161
30 (1997)	289	27-28 (1994-95)	159
23-24 (1990-91)	277	7 (1974)	155
22 (1989)	254	35,1 (2002)	153
38,S (2005)	253	35,2 (2002)	153
32 (1999)	245	6 (1973)	148
29 (1996)	242	13 (1980)	146
29 (1997)	242	18 (1985)	146
40,2 (2007)	238	8 (1975)	144
2 (1969)	230	12 (1979)	143
1 (1968)	224	40,1 (2007)	140
36,2 (2003)	213	10 (1977)	126
14 (1981)	197	11 (1978)	124

⁴ System nie zlicza wejść na stronę główną zawierającą ogólną prezentację czasopisma, a jedynie (domyślnie intencjonalne) odsłony któregoś z zeszytów ŚSHT. Nie są również zliczane odsłony generowane przez roboty najważniejszych wyszukiwarek internetowych (zwłaszcza Google).

1	2	3	4
34 (2001)	186	37,1 (2004)	123
25-26 (1992-1993)	184	3 (1970)	121
25-26 (1992-93)	184	39,2 (2006)	118
38,2 (2005)	181	19-20 (1986-87)	113
15 (1982)	177	9 (1976)	112
17 (1984)	176	21 (1988)	95
4 (1971)	174		

Jak widać, rozkład odsłon jest nierównomierny. Zdecydowanie większym zainteresowaniem cieszą się tomy najnowsze. Są jednak wyjątki – sporo odsłon dotyczy pierwszych zeszytów (1968, 1969) oraz tomów związanych z przełomowymi datami (1981, 1989). Oczywiście na podstawie danych o ilości odsłon nie należy wysnuwać wniosków co do motywacji użytkowników strony.

Ciekawe wyniki przynosi analiza odsłon poszczególnych artykułów (z pominięciem spisów treści, recenzji, sprawozdań etc.). W dokumentowanym okresie zanotowano ich 4594, co przekłada się na średnią dzienną w wysokości 28,7⁵. Nietrudno zauważyć, że wynik ten wielokrotnie przekracza zainteresowanie, na jakie mogą liczyć ŚSHT w czytelni naszego Wydziału.

Listę dziesięciu najczęściej wyświetlanych artykułów zestawiono poniżej. Można domniemywać, że popularność pewnych artykułów ma związek z ich dydaktycznym wykorzystaniem w ramach studium teologii, co zresztą korzystne jest także dla promocji samego czasopisma.

Autor	Tytuł artykułu	Zeszyt ŚSHT	Liczba odsłon
1	2	3	4
Lemański, J.	<i>Pięcioksiąg. Próba syntezy współczesnych badań</i>	38,1: 15-28	111
Myszor, W.	<i>Apokalipsa Piotra (Nag Hammadi Codex VII,3, P. 70,13-84,14). Wstęp, przekład z koptyjskiego, komentarz</i>	31: 315-329	42
Mozgol, A.	<i>Teologia Arki Przymierza w Ps 132, Jr 3,14-18 oraz w 2 Mch 2,1-8</i>	33: 127-158	41
Myszor, W.	<i>Eugnostos [Wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego, Nag Hammadi Codex III, p. 70,1-90,12]</i>	39,1: 44-52	35
Myszor, W.	<i>Ewangelia według Tomasza</i>	5: 19-42	31
Lemański, J.	<i>Opis stworzenia jako conditio humana w Rdz 2,7?</i>	39,1: 5-24	30

⁵ Nie istnieje, rzecz jasna, możliwość sprawdzenia, czy osoba, która wyświetliła dany artykuł, rzeczywiście zeń skorzystała (przeoczyła) – trzeba ten fakt brać pod uwagę.

1	2	3	4
Myszor, W.	<i>Tysiąc lat panowania Chrystusa na ziemi. Millenaryzm w ujęciu Ireneusza z Lyonu (Adversus haereses V,30,4-36,3)</i>	33: 5-24	29
Myszor, W.	<i>Apokryf Jana (Wstęp i tłumaczenie z koptyjskiego wersji z NHC II, 1)</i>	35,1: 73-89	27
Maroń, F.	<i>Rozwój sieci parafialnej diecezji katowickiej do końca XV w.</i>	2: 101-167	25
Gwóźdź, H.	<i>Udział duchowieństwa śląskiego w akcji plebiscytowej i powstaniach (1919-1921)</i>	15: 171-230	24

Częścią strony internetowej ŚSHT jest wyszukiwarka pozwalająca na proste i precyzyjne zarazem lokalizowanie interesujących użytkownika treści. Wszystkie zapytania wysyłane do bazy danych są zapamiętywane, co pozwala na ich analizę. W dokumentowanym okresie do bazy danych wysłano 10016 zapytań – daje to średnią dzienną 62,2. Porównanie z ilością dziennych odsłon wskazuje, że większość poszukiwań nie przyniosła zadowalających użytkownika rezultatów i nie doprowadziła do wyświetlenia treści ŚSHT. Jest to jednak zjawisko powszechne w Internecie – część użytkowników poszukuje danych na chybił-trafił, generując zapytania w bazach, w których nie może być interesujących ich informacji. Wystarczy wspomnieć, że w badanym okresie wyszukiwano w bazie ŚSHT 1889 różnych fraz.

W wyszukiwanych frazach można dostrzec podwójną prawidłowość. Po pierwsze, hasła osobowe dominują wyraźnie nad przedmiotowymi, po drugie – problematyka historyczna nad teologiczną. Wybrane przykłady zapytań wraz z ilością ich wystąpień przedstawia poniższa tabela:

Hasło	Ilość wystąpień	Hasło	Ilość wystąpień
„historia Kościoła...”	100	„Cichy, S.”	18
„Sobański, R.”	77	„myszor”	14
„Myszor, J	72	„Bóg”	13
„Myszor, W.”	71	„Bednorz”	10
„Bednorz, H.”	63	„Sobański Remigiusz”	9
„Zimoń, D.”	41	„Ireneusz z Lyonu”	9
„chrystologia”	37	„Jezus Chrystus”	9
„Bednorz Herbert”	31	„Sobański”	7
„Nowy Testament”	30	„Zimoń”	4

Ostatnim rodzajem danych dokumentowanych przez skrypt bazy danych, a interesującym z punktu widzenia analizy użytkownika elektronicznego wydania czasopisma, są numery IP (ang. Internet Protocol), czyli numery identyfikujące poszczególne komputery/serwery w sieci oraz odpowiadające im nazwy domen.

Regionalizacja IP i nazw domen oraz konwencjonalizacja tych drugich pozwala, z jednej strony, na identyfikowanie położenia geograficznego użytkownika, z drugiej – na identyfikację niektórych przynajmniej instytucji, z komputerów których łączono się ze stroną „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych”. W badanym okresie zarejestrowano odsłony zawartości czasopisma z 739 różnych IP, zatem taką liczbę uznać należy za dolną granicę ilości faktycznych użytkowników (z jednego IP mogło łączyć się kilka różnych osób). Przy ogólnej liczbie odsłon wynoszącej 8853 każdy z użytkowników dokonał średnio 11,97 odsłon. Informacja ta jest o tyle istotna, że wskazuje wyraźnie na zainteresowanie się zdecydowanej większości użytkowników co najmniej dziesięcioma różnymi tekstami ŚSHT.

Z analizy IP/domen wynika również, iż z edycji elektronicznej ŚSHT korzystano z komputerów najważniejszych polskich (i niektórych zagranicznych) ośrodków akademickich, seminariów duchownych⁶ oraz z wielu krajów świata⁷. Mimo że użytkownicy z terenu Polski – ze zrozumiałych względów – dominowali, docenić trzeba znaczenie edycji elektronicznej dla międzynarodowej promocji czasopisma, zwłaszcza że publikowane są także obcojęzyczne streszczenia artykułów.

Trudno nie uznać publikacji elektronicznej wersji „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych” za projekt zakończony pełnym powodzeniem, zważywszy na jego pionierski charakter wśród polskich czasopism teologicznych. Świadczą o tym wyżej zaprezentowane dane, a bardziej jeszcze fakt, iż w drugim półroczu udostępniania wersji elektronicznej zainteresowanie nią było większe niż w pierwszym – zarówno pod względem ilości odsłon (wzrost o ponad 10%), jak i wyszukikań w bazie danych.

⁶ Przykładowe domeny instytucji edukacyjnych, zarejestrowane w systemie ŚSHT: ap1-wmii.uwm.edu.pl, ds.uni.wroc.pl, h185.ds5.univ.gda.pl, law99.law.uj.edu.pl, pc173.bul.uni.lodz.pl, ecse.rpi.edu (Rensselaer Polytechnic Institute, Trony, N.Y., USA), proxy3.uni-leipzig.de, pwt.wroc.pl, w3cache1.icm.edu.pl (Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego – Uniwersytet Warszawski), wsd.tarnow.pl.

⁷ Przykłady domen z różnych krajów zarejestrowanych przez system ŚSHT:

Austria – cm56-166-254.liwest.at
 Belgia – adsl-dyn.isp.belgacom.be
 Dania – adsl.cybercity.dk
 Francja – ANantes-151-1-76-10.w81-53.abo.wanadoo.fr
 Irlandia – dhcp-ripwave.irishbroadband.ie
 Niemcy – uni-leipzig.de
 Słowacja – gw2-fedu.ku.sk
 Szwajcaria – man-roland.ch
 Ukraina – cerkov-sem.merlin.net.ua
 USA – ecse.rpi.edu
 Wielka Brytania – ukonline.co.uk
 Węgry – pool.invitel.hu
 Włochy – host1-101-static.28-79-b.business.telecomitalia.it